

DOI 10.34132/mspc2025.02.13.43

Владислав Шемавньов

СПІЛЬНА АГРАРНА ПОЛІТИКА ЄС ЯК МОДЕЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

У наукових матеріалах узагальнено еволюцію та сучасну архітектуру Спільної аграрної політики (САП) ЄС, що забезпечує провідні позиції Євросоюзу на світовому агропродовольчому ринку та високий внесок продукції з доданою вартістю. Показано ключові етапи реформ: від цінової підтримки та подолання перевиробництва до переходу на прямі виплати, «багатофункціональності» сільського господарства і політики сталого розвитку. Окреслено чинну модель САП 2023-2027 рр., яка базується на дев'яти стратегічних цілях, національних стратегічних планах, посиленій екологічній архітектурі, інноваціях і цифровізації. Розкрито двостовпову структуру (ринкове регулювання та розвиток сільських територій) і роль «зелених» інструментів. Проаналізовано напрями зближення політики України з нормами САП у межах Угоди про асоціацію, зокрема гармонізацію законодавства, реформу підтримки, розвиток сільських територій, безпеку харчових продуктів і екологізацію виробництва. Визначено внутрішні проблеми аграрної політики України та вплив війни як обмежувальних чинників. Зроблено висновок про стратегічну важливість імплементації принципів САП для підвищення конкурентоспроможності, продовольчої безпеки та євроінтеграції України.

Ключові слова: Спільна аграрна політика (САП), агропродовольчий ринок, державна аграрна політика, сталий розвиток, «зелені» інструменти, національні стратегічні плани, євроінтеграція.

Європейський Союз є одним із провідних у світі виробників, експортерів та імпортерів агропродовольчої продукції. У структурі експорту переважає продукція з високою доданою вартістю, що становить близько 60 % загального обсягу. Управління аграрним бізнесом країн ЄС базується на складному механізмі регулювання, який включає інструменти впливу на прибутковість фермерів, структуру аграрного ринку та міжгалузеві відносини. Його метою є створення стабільних економічних, соціальних і правових умов для розвитку сільського господарства та забезпечення населення якісними продуктами харчування за доступними цінами.

Основою формування аграрної політики стали положення статті 39 Римського договору (1957 р.), що визначили ключові цілі Спільної аграрної політики (САП): підвищення продуктивності аграрного сектору, забезпечення належного рівня життя сільського населення, стабілізація ринків, продовольча безпека та розумні ціни для споживачів. Згодом ці цілі були доповнені новими пріоритетами – екологічними, соціальними та цифровими аспектами, які відображені у сучасній САП на 2023-2027 рр.

САП ЄС пройшла кілька етапів реформ, кожен з яких мав власну специфіку та відповідав на виклики часу. Перший етап (1962-1973 рр.) був спрямований на забезпечення продовольчої безпеки шляхом регулювання закупівельних цін і субсидування фермерів. Другий етап (1978-1992 рр.) характеризувався боротьбою з перевиробництвом, упровадженням квот та експортних субсидій. На третьому етапі (1992-2000 рр.) відбулася реформа Рей Мак Шеррі – перехід до системи прямих виплат фермерам замість цінової підтримки, а також посилення екологічних вимог.

У період 2000-2007 рр. (четвертий етап) започатковано політику сталого розвитку сільських територій, запроваджено принцип «багатофункціональності» сільського господарства та європейську модель аграрної діяльності. Наступний етап (2007-2013 рр.) визначив пріоритети конкурентоспроможності, екологічності стійкості та покращення якості життя в сільській місцевості. Сучасна САП (2023-2027 рр.) є більш гнучкою, орієнтованою на результат і адаптованою до національних умов кожної держави-члена. Вона базується на дев'яти стратегічних цілях, реалізується через національні стратегічні плани та акцентує увагу на екологізації, інноваціях і цифровізації агросфери.

САП реалізується через два взаємопов'язані «стовпи».

Перший – спільна організація ринку, яка включає експортні субсидії, тарифний захист і прямі виплати фермерам. Другий – розвиток сільських територій, спрямований на підвищення конкурентоспроможності

аграрного сектору, охорону довкілля та покращення умов життя на селі. Обидва стовпи поєднані принципом модуляції – частина коштів з прямих платежів спрямовується на розвиток сільських територій. Значну увагу приділено екологічним компонентам – «зеленим» платежам і програмам підтримки органічного землеробства, що становлять близько третини бюджету розвитку сільських районів.

Серед характерних ознак сучасної політики ЄС – пряма підтримка виробників, фінансова допомога депресивним регіонам, програми заліснення та консервації земель, а також акцент на захисті довкілля та розвитку органічного землеробства. САП не лише забезпечує продовольчу безпеку в межах ЄС, але й сприяє зміцненню соціально-економічного потенціалу сільських регіонів, підвищуючи якість життя населення [1; 2].

Співпраця України та ЄС у сфері аграрної політики визначена Угодою про асоціацію. Вона передбачає адаптацію законодавства, стандартів і практик до вимог ЄС, що охоплює питання конкуренції, безпеки харчових продуктів, захисту довкілля та розвитку сільських територій. Основні напрями наближення аграрної політики України до стандартів САП включають [3]:

1. Гармонізацію законодавства з нормами ЄС у сферах ринкового регулювання, фітосанітарних і ветеринарних вимог.

2. Реформу системи державної підтримки, орієнтовану на прозорість та сталий розвиток.

3. Розвиток сільських територій, зосереджений на покращенні інфраструктури, зайнятості та соціального забезпечення.

4. Підтримку малих і середніх господарств, що є основою збереження сільських громад.

5. Гарантування безпеки харчових продуктів відповідно до європейських стандартів.

6. Охорону довкілля шляхом екологізації виробництва та розвитку органічного землеробства.

Щодо аграрної політики України, то вона орієнтована на підвищення ефективності аграрного сектору, захист прав на землю, розвиток сільських територій, підтримку кооперації, інтеграцію у світові ринки та підвищення рівня життя сільського населення. Водночас існують недоліки, серед яких – відсутність стратегії інноваційного розвитку, недостатня підтримка фермерів, слабка система розвитку сільських районів, неефективна екологічна політика та низький рівень відновлення земельних ресурсів. Війна в Україні суттєво ускладнила реалізацію реформ, однак співпраця з ЄС у цьому напрямі залишається пріоритетом [4; 5].

Узагальнюючи вищенаведене, зазначимо, що Спільна аграрна політика ЄС – це багатовимірна система регулювання, що поєднує економічні, екологічні та соціальні інструменти для забезпечення сталого розвитку сільського господарства. Її адаптація в Україні є стратегічним напрямом у процесі євроінтеграції. Впровадження європейських стандартів дозволить зміцнити конкурентоспроможність аграрного сектору, покращити добробут сільського населення та забезпечити продовольчу безпеку. У перспективі реалізація принципів САП сприятиме модернізації аграрного виробництва, розширенню ринків збуту, підвищенню ефективності державної підтримки та інтеграції України до європейського економічного простору.

References

1. Antonova, L.V., Datsii, N.V., & Drahan, I.V. (2023). Funktsionuvannia systemy derzhavnoho rehuliuвання ahrarnoho sektora v Ukraini v suchasnykh umovakh ta perspektyvy podolannia naslidkiv viiny [Functioning of the system of state regulation of the agricultural sector in Ukraine in modern conditions and prospects for overcoming the consequences of the war]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – State administration: improvement and development*, (12). Retrieved from: <https://nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/2657/2693> [in Ukrainian].
2. Antonova, L.V., Datsii, N.V., & Drahan, I.V. (2023). Metody derzhavnoho rehuliuвання ahrarnoho sektoru Ukrainy [Methods of state regulation of the agricultural sector of Ukraine]. *Investysii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, (23), (pp. 108-112). Retrieved from: <https://surl.li/imbivg> [in Ukrainian].
3. Kvasha, S.M., & Vakulenko, V.L. (2023). Spilna ahrarna polityka Yevropeiskoho Soiuzu: dosvid ta perspektyvy dlia Ukrainy [The Common Agricultural Policy of the European Union: Experience and Prospects for Ukraine]. *Svitova ekonomika ta mizhnarodni vidnosyny – World Economy and International Relations*, (Vol. 4), (pp. 9-13) [in Ukrainian].
4. Uzhva, A.M. (2018). Stalyi rozvytok ahrarnoho sektoru ekonomiky rehionu ta stratehiia yoho vprovadzhennia [Sustainable Development of the Agricultural Sector of the Region's Economy and the Strategy for Its Implementation]. *Doctor's theses*. Ternopil [in Ukrainian].
5. Uzhva, A. M. (2015). Formuvannia staloho rozvytku silskoho hospodarstva: zarubizhnyi dosvid [Formation of Sustainable Development of Agriculture: Foreign Experience]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhgorod National University*, (Vol. 5), (pp. 174-176) [in Ukrainian].

**EU COMMON AGRICULTURAL POLICY AS A MODEL OF SUSTAINABLE AGRICULTURAL
DEVELOPMENT: OPPORTUNITIES FOR UKRAINE**

The scientific materials summarize the evolution and modern architecture of the EU Common Agricultural Policy (CAP), which ensures the leading positions of the European Union in the global agri-food market and a high contribution of value-added products. The key stages of reforms are shown: from price support and overcoming overproduction to the transition to direct payments, "multifunctionality" of agriculture and sustainable development policy. The current model of the CAP 2023-2027 is outlined, which is based on nine strategic objectives, national strategic plans, enhanced ecological architecture, innovations and digitalization. The two-pillar structure (market regulation and rural development) and the role of "green" instruments are revealed. The directions of approximation of Ukraine's policy with the CAP norms within the framework of the Association Agreement are analyzed, in particular, the harmonization of legislation, support reform, rural development, food safety and greening of production. The internal problems of Ukraine's agrarian policy and the influence of war as limiting factors are identified. The conclusion is made about the strategic importance of implementing the CAP principles for increasing the competitiveness, food security and European integration of Ukraine.

Keywords: Common Agricultural Policy (CAP), agri-food market, state agricultural policy, sustainable development, "green" instruments, national strategic plans, European integration.

Відомості про автора / Information about the author

Владислав Шемавнов, аспірант Дніпровського державного аграрно-економічного університету, м. Дніпро, Україна. E-mail: shemavnovwork@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0005-6977-8587>.

Vladyslav Shemavnov, PhD-student of the Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine. E-mail: shemavnovwork@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0005-6977-8587>.